

156. löggjafarþing 2025–2026.

Þingskjal x — x. mál.

Stjórnartillaga.

Tillaga til þingsályktunar

Um framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár 2025-2029

Frá umhverfis-, orku og loftslagsráðherra.

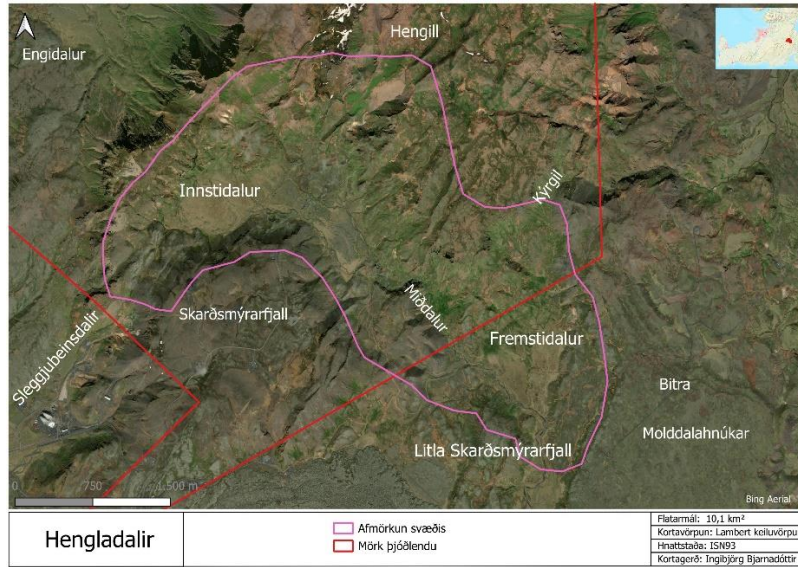
Alþingi ályktar, með vísan til 33. gr. laga um náttúruvernd, nr. 60/2013, að á næstu fimm árum skuli unnið að friðlýsingu sex svæða til þess að stuðla að verndun íslenskrar náttúru og framkvæmd alþjóðlegra samninga um náttúruvernd hér á landi. Tilgangur framkvæmdaáætlunar náttúruminjaskrár er að byggja upp skipulegt net verndarsvæða til að stuðla að vernd líffræðilegrar og jarðfræðilegrar fjölbreytni.

Eftirtalin svæði verði á framkvæmdaáætlun 2025-2029:

1. Goðdalur

2. Hengladalir

3. Húsey-Eyjasel

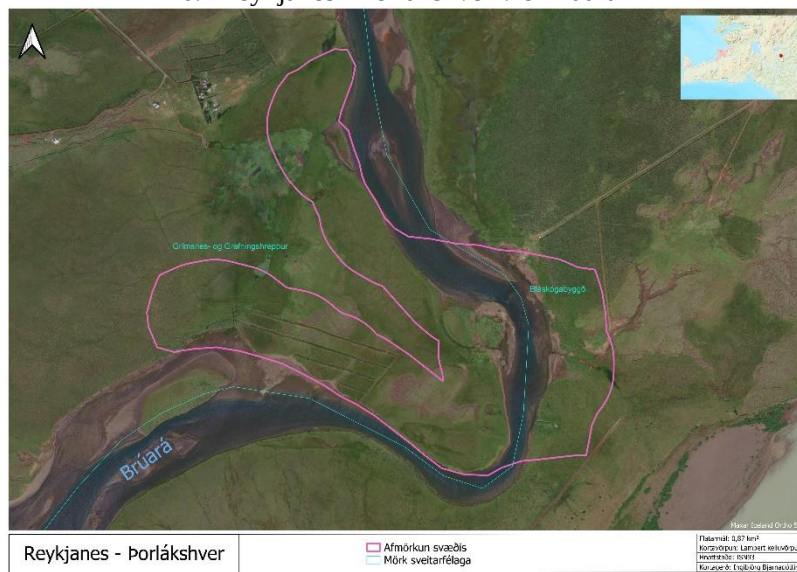
4. Lambeyrarkvísl og Oddauppsprettur

5. Lauffellsmýrar

6. Reykjanes - Þorlákshver við Brúará

Áfram verði unnið að friðlýsingu svæða sem eru á náttúruverndaráætlunum 2004-2008 og 2009-2013 og ekki hafa verið friðlýst.

Greinargerð.

1. Inngangur

Sú framkvæmdaáætlun sem hér er kynnt er fyrsta áætlunin sem unnin er frá gildistöku endurskoðaðra laga um náttúruvernd árið 2013 og nær til fimm ára tímabils frá 2025-2029. Framkvæmdaáætlun skal, í samræmi við 2. tölulið 2. mgr. 33. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013 vera skrá yfir þær náttúruminjar sem Alþingi hefur ákveðið að setja í forgang um friðlýsingu eða friðun á næstu fimm árum.

Tilgangurinn með vinnslu framkvæmdaáætlunar er að koma upp neti friðlýstra svæða sem tryggji verndun lífríkis og jarðminja sem þarfnast verndar. Í viðauka fylgja jafnframt ítarlegri upplýsingar um hvert svæði fyrir sig sem lagt er til að fari á framkvæmdaáætlunina.

1.1. Vinna við gerð tillögu að framkvæmdaáætlun náttúru-minjaskrár

Í apríl 2018 lagði Náttúrufræðistofnun Íslands (nú Náttúrufræðistofnun) fram tillögur að svæðum á framkvæmdaáætlun (B-hluta) náttúru-minjaskrár út frá verndun vistgerða, fuglategunda og jarðminja, sbr. 3. mgr. 13. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013. Alls voru svæðin 112 talsins. Í desember 2020 lagði stofnunin til viðbótarsvæði til verndar fossa og selum. Þær tillögur voru unnar að ósk umhverfis- og auðlindaráðuneytisins þar sem óskað var eftir viðbótartillögum að svæðum á framkvæmdaáætlun náttúru-minjaskrár sem taka ættu mið af vernd víðerna, heitra og kaldra linda, hella, fossa og selalátra. Alls voru 12 fossasvæði valin, en fossar falla undir flokk jarðminja, og 19 svæði til verndar selum. Í heildina lagði stofnunin því til að 131 svæði færu á framkvæmdaáætlun náttúru-minjaskrár til verndar vistgerðum, fuglum, selum og jarðminjum. Við val sitt á svæðum benti stofnunin á að horft var á landið í heild með það að markmiði að valið uppfyllti skilyrði um verndarþörf og ákjósanlega verndarstöðu vistgerða eða tegunda án tillits til þess hvort ákveðin svæði væru friðlýst eða ekki. Innan stærri svæða sem þegar njóta verndar eru því í sumum tilfellum tillögur að smærri afmörkuðum svæðum til að draga fram forgangsvistgerðir eða fuglategundir sem ekki eru einkennandi fyrir heildarsvæðið. Stofnunin benti jafnframt á að ekki væri ætlunin að þau stæðu sem sjálfstæð verndarsvæði þar sem þau væru innan svæða sem þegar væru friðlýst eða vernduð með sérlægum. Þess í stað væri eingöngu verið að benda á sérstöðu svæðanna innan stærri heildar sem taka þyrfti tillit til t.d. í stjórnunar- og verndaráætlun fyrir viðkomandi svæði. Þá var einnig bent á að mörg tillögunsvæðanna sköruðust einnig á við aðrar náttúru-minjar sem eru á núgildandi náttúru-minjaskrá frá 1996.

Í tillögum stofnunarinnar að svæðum á framkvæmdaáætlun eru eftirtalin svæði þegar friðlýst, innan þegar friðlýstra svæða eða svæða sem njóta annars konar verndar samkvæmt lögum:

1. Herðubreiðarlindir (Vatnajökulsþjóðgarður)
2. Gæsavötn (Vatnajökulsþjóðgarður)
3. Vonarskarð (Vatnajökulsþjóðgarður)
4. Snæfell (Vatnajökulsþjóðgarður)
5. Hvannalindir (Vatnajökulsþjóðgarður)
6. Breiðamerkursandur (Vatnajökulsþjóðgarður)
7. Vatnajökulsþjóðgarður

8. Sölvatangi (Breiðafjörður)
9. Miðhúsaeyjar (Breiðafjörður)
10. Melrakkaey (Breiðafjörður)
11. Flatey (Breiðafjörður)
12. Berufjörður (Breiðafjörður)
13. Djúpi fjörður (Breiðafjörður)
14. Álftafjörður Snæfellsnesi (Breiðafjörður)
15. Breiðafjörður
16. Blautós
17. Öndverðarnes (Snæfellsjökulsþjóðgarður)
18. Hellnar (Snæfellsjökulsþjóðgarður)
19. Snæfellsjökulsþjóðgarður
20. Grænahlíð (Hornstrandafriðland)
21. Ritur (Hornstrandafriðland)
22. Kjalárnúpur (Hornstrandafriðland)
23. Kögur (Hornstrandafriðland)
24. Hælavíkurbjarg (Hornstrandafriðland)
25. Hornbjarg (Hornstrandafriðland)
26. Smiðjuvíkurbjarg (Hornstrandafriðland)
27. Hornstrandafriðland
28. Skrúður
29. Grunnafjörður
30. Andakíll
31. Eldey
32. Friðland að Fjallabaki
33. Guðlaugstungur – Álfgeirstungur
34. Vestmannsvatn
35. Verndarsvæði Mývatns og Laxár
36. Þjórsárver
37. Ingólfshöfði
38. Skerjafjörður innan Reykjavíkur (Álftanes-Skerjafjörður)
39. Skerjafjörður innan Kópavogs (Álftanes-Skerjafjörður)
40. Skerjafjörður innan Garðabæjar (Álftanes-Skerjafjörður)
41. Kasthúsatjörn (Álftanes-Skerjafjörður)
42. Hlíð (Álftanes-Skerjafjörður)
43. Bakkatjörn (Álftanes-Skerjafjörður)
44. Gróttu/Snoppa (Álftanes-Skerjafjörður)
45. Geysir
46. Kerlingafjöll
47. Krýsuvíkurborg (Reykjanesfólkvangur)
48. Varmárósar
49. Miklavatn
50. Blautós og Innstavigsnes
51. Salthöfði og Salthöfðamýrar
52. Látrabjarg
53. Drangar á Ströndum
54. Blikastaðakró-Leiruvogur

Í kjölfar þess að tillögur svæðanna bárust ráðuneytinu fól þáverandi umhverfis- og auðlindaráðherra Umhverfisstofnun (nú Náttúruverndarstofnun) að meta nauðsynlegar verndarráðstafanir og kostnað við þær vegna svæða sem Náttúrufræðistofnun Íslands lagði til að færu á framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár.

Þann 13. febrúar 2020 sendi Umhverfisstofnun Náttúrufræðistofnun Íslands bréf með beiðni um frekari upplýsingar og gögn vegna tillagnanna fyrir greiningu Umhverfisstofnunar. Í kjölfarið fóru fram samstarfsfundir stofnananna tveggja á tímabilinu mars – maí 2020 um frekari greiningar svæðanna. Með bréfi þann 6. mars 2020 óskaði Umhverfisstofnun eftir afstöðu umhverfis- og auðlindaráðuneytisins til meðferðar tiltekinna svæða í tillögum Náttúrufræðistofnunar Íslands til framkvæmdaáætlunar náttúruminjaskrár, s.s. svæða sem voru í friðlýsingaferli í átaki þáverandi ríkisstjórnar í friðlýsingum, svæða sem voru einnig á náttúruverndaráætlunum og Alþingi hafði þegar tekið afstöðu til að ætti að friðlýsa, svæða sem féllu innan marka fyrirhugaðs hálendisþjóðgarðs samkvæmt stjórnarsáttmála þáverandi ríkisstjórnar og svæða sem sköruðust á við 2. og 3. áfanga nýtingarflokks rammaáætlunar. Afstaða ráðuneytisins barst Umhverfisstofnun þann 28. maí 2020. Hvað varðar svæði sem voru einnig á náttúruverndaráætlunum, og Alþingi hafði þegar tekið afstöðu til að ætti að friðlýsa á sínum tíma, var það mat ráðuneytisins að ekki væri þörf á að leggja fram tillögur til samþykktar Alþingis sem hafa áður verið samþykktar á eldri náttúruverndaráætlunum. Hins vegar væri eðlilegast að þetta ætti einungis við þar sem enginn vafi væri um að tillaga Náttúrufræðistofnunar Íslands væri sú sama og var í eldri náttúruverndaráætlunum. Ef munur væri á t.d. mörkum svæðisins og þeim náttúrufarsatriðum sem markmið væri að vernda og þar af leiðandi þeim náttúruverndaraðgerðum sem stefnt væri að því að fara í, væri æskilegra að leggja nýju tillöguna fyrir Alþingi til samþykktar. Afstaða ráðuneytisins vegna svæða sem voru í friðlýsingaferli í átaki í friðlýsingum þáverandi ríkisstjórnar var að í ljósi þess að átakið væri tímabundið verkefni þyrfti að skoða hverja tillögu og meta hvort hún ætti einnig heima á framkvæmdaáætlun. Afstaða ráðuneytisins vegna svæða sem féllu innan marka fyrirhugaðs hálendisþjóðgarðs samkvæmt stjórnarsáttmála þáverandi ríkisstjórnar var að þau svæði þyrftu ekki að tilheyra þingsályktunartillögu um framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár. Varðandi svæði sem sköruðust að einhverju leyti við mörk fyrirhugaðs hálendisþjóðgarðs taldi ráðuneytið að skoðað þyrfti hvert tilvik fyrir sig. Afstaða ráðuneytisins vegna svæða sem sköruðust á við 2. og 3. áfanga nýtingarflokks rammaáætlunar var að skoða þyrfti hvert svæði fyrir sig og í kjölfar slíkrar skoðunar meta hvort og hvernig tillögurnar ættu erindi í feril og kynningu framkvæmdaáætlunar náttúruminjaskrár á sambærilegan hátt og ákvörðun um slíkt er tekin fyrir aðrar tillögur. Þegar afstaða ráðuneytisins lá fyrir tók við úrvinnsla og endurmat svæðanna hjá Umhverfisstofnun í samráði við Náttúrufræðistofnun Íslands. Haustið 2020 fóru fram frekari samstarfsfundir stofnananna með það að leiðarljósi að kanna möguleika á uppskiptingu svæða sem vandkvæðum gæti bundið að friðlýsa og/eða friða með þeim afmörkunum sem lagðar voru til vegna ýmissa þátta s.s. vegna útfærslu verndarráðstafana, stærðar og flókins eignarhalds.

Í janúar 2023 kynntu Umhverfisstofnun og Náttúrufræðistofnun Íslands niðurstöðu vinnu við endurmat svæða fyrir umhverfis-, orku og loftslagsráðherra. Þar voru kynnt alls 50 svæði. Í framhaldi af því óskaði ráðherra eftir því að Umhverfisstofnun forgangsraðaði svæðunum í 15 svæði m.t.t. mikilvægi þeirra vegna líffræðilegrar fjölbreytni. Þegar sú forgangsroðun lá fyrir óskaði ráðherra eftir því við Umhverfisstofnun að stofnunin hæfi undirbúning kynningarferils á 15 tillögusvæðum. Á tímabilinu október 2023 til febrúar 2024 kynnti Umhverfisstofnun fyrirhugað ferli sérstaklega fyrir viðeigandi sveitarfélögum og

landeigendum til að upplýsa um verkefnið, hvað það fæli í sér og um fyrirhugað lögbundið kynningarferli. Af þessum 15 svæðum voru fimm svæði sem ekki fóru í lögbundið kynningarferli, þ.e. Drangey, Grímsey, Löngufjörur, Skarðsfjörður og Langárós að Hjörsey. Ástæða þess var meðal annars sú að þjóðlendukröfur komu fram um fjögur þessara svæða á sama tíma. Hvað varðar fimmta svæðið gerði sveitarfélag athugasemdir áður en formleg kynning hófst og óskaði eftir því að tillagan yrði unnin frekar.

1.2 Lögbundin kynning tillögsu svæða

Að loknu kynningarferli sem stóð frá október 2023 til febrúar 2024 var því ákveðið að kynna formlega tíu svæði í samræmi við 36. gr. laga nr. 60/2013, um náttúruvernd. Var tillaga umhverfis-, orku- og loftslagsráðherra að framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár í kjölfarið lögð formlega fram til kynningar á heimasíðu Umhverfisstofnunar þann 21. febrúar 2024 með auglýsingu í Lögbirtingarblaði.

Eftirfarandi svæði fóru í lögbundna kynningu:

55. Almennigur (við Geysi), Bláskógabyggð
56. Goðdalur í Bjarnafirði, Kaldrananeshreppi
57. Hengladalir, Sveitarfélaginu Ölfusi
58. Húsey og Eyjasel á Úthéraði, Múlaþingi
59. Höfðaflatar við Vörðufell, Bláskógabyggð og Skeiða- og Gnúpverjahreppi
60. Lauffellsmýrar, Skaftárhreppi
61. Norður-Melrakkaslétta, Norðurþingi, að undanskildum jörðunum Harðbakur 1 lnr. 154161, Harðbakur 2 lnr. 154162, Sigurðarstaðir lnr. 154211, Brúnir lnr. 154145 og Núpskatla lnr. 154194
62. Lambeyrarkvísl og Oddauppsprettur, Borgarbyggð
63. Reykjanes – Þorlákshver við Brúará, Grímsnes- og Grafningshreppi og Bláskógabyggð
64. Tjörnes, Tjörneshreppi

Alls bárust 45 athugasemdir á kynningartíma. Landeigendur og/eða sveitarfélög svæðanna Almennings, Höfðaflata við Vörðufell, Norður Melrakkaslétta og Tjörness mótmæltu því að svæðin yrðu sett á framkvæmdaáætlun. Í ljósi athugasemda landeigenda mat Umhverfisstofnun svo í skilabréfi sínu til ráðherra dags. 7. maí 2024 að frekara samstarf og samtal þyrfti að eiga sér stað við landeigendur umræddra svæða áður en þau yrðu lögð fram á framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár. Að endingu lagði því stofnunin til í skilabréfi sínu að grundvöllur væri fyrir því að svæðin Goðdalur, Hengladalir, Húsey-Eyjasel, Lauffellsmýrar, Lambeyrarkvísl og Oddauppsprettur og Reykjanes – Þorlákshver við Brúará færu á framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár 2025-2029.

1.3 Umsögn ráðgjafarnefndar náttúruminjaskrár.

Ráðgjafarnefnd náttúruminjaskrár er skipuð skv. 15. gr laga um náttúruvernd nr. 60/2013. Hlutverk hennar er að vera ráðherra til ráðgjafar um gerð tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár. Í umsögn nefndarinnar kemur fram að hún styðji að umrædd sex svæði fari inn á framkvæmdaáætlun um náttúruminjaskrá. Ráðgjafarnefndin gerir ekki athugasemdir við tillögurnar og styður einróma að þessi svæði fari inn á framkvæmdaáætlun. Í lögbundnu ferli komu fram athugasemdir frá hagaðilum sem ráðgjafarnefndin telur að hafi verið svarað og gerir ekki frekari athugasemdir við.

Varðandi svæðin Almennigur, Höfðaflatar, Norður-Melrakkaslétta og Tjörnes, sem fóru í lögbundið kynningarferli en eru ekki hluti af þingsályktunartillögunni styður nefndin

niðurstöðu Umhverfisstofnunar um að svæðin verði ekki lögð fram á framkvæmdaáætlun náttúruinjaskrár að sinni en undirstrikar mikilvægi þess að svæðin komist sem fyrst á framkvæmdaáætlun og verði friðuð/friðlýst. Nefndin bendir á að svæðin séu sérstaklega mikilvæg þegar kemur að verndun líffræðilegrar fjölbreytni og jarðminja. Ráðgjafarnefndin telur að andstaða landeiganda snúi fyrst og fremst að skorti á samráði og trausti til stjórnvalda í málefnum landeigenda frekar en vilja þeirra til að friða eftirfarandi svæði. Ráðgjafarnefndin hvetur stjórnvöld til að tryggja viðunandi fjármagn og ferla fyrir Umhverfisstofnun til að halda áfram því samtali sem nú þegar er hafið og tryggja að svæðin fari sem fyrst á framkvæmdaáætlun.

Ráðgjafarnefndin bendir einnig á að sumarið 2023 samþykkti umhverfis-, orku- og loftslagsráðherra að 15 svæði yrðu undirbúin fyrir lögbundið kynningarferli framkvæmdaáætlunar. Þessi fimmtán svæði voru afrakstur frekari forgangsröðunar á tillögum Náttúrufræðistofnunar Íslands sem ráðherra hafði óskað eftir. Umhverfisstofnun og Náttúrufræðistofnun unnu að forgangsröðuninni. Af þessum 15 svæðum voru fimm svæði sem ekki fóru í lögbundið kynningarferli, þ.e. Drangey, Grímsey, Löngufjörur, Skarðsfjörður og Langárós að Hjörsey. Ástæða þess var meðal annars sú að þjóðlendukröfur komu fram um fjögur þessara svæða á sama tíma. Hvað varðar fimmta svæðið gerði sveitarfélag athugasemdir áður en formleg kynning hófst og óskaði eftir því að tillagan yrði unnin frekar.

Þar sem ofangreind fimm svæði voru metin sem forgangssvæði og samþykkt af ráðherra að þau yrðu undirbúin fyrir framkvæmdaáætlun telur ráðgjafarnefndin mikilvægt að tryggð sé áframhaldandi meðferð þeirra og úrvinnsla við fyrsta tækifæri. Ættu svæðin að vera í sérstökum forgangi fyrir næstu framkvæmdaáætlun sem tilefni er til að hefja undirbúning á sem allra fyrst að mati nefndarinnar. Þá telur ráðgjafarnefndin afar mikilvægt að skýrt verði hvernig unnið verður áfram með þær tillögur Náttúrufræðistofnunar Íslands sem ekki fengu brautargengi á framkvæmdaáætlun að þessu sinni. Nefndin bendir á að mörg mikilvæg svæði standa eftir og nauðsynlegt sé að móta skýra áætlun um hvernig og hvenær áframhaldandi undirbúningsvinna við næstu framkvæmdaáætlun hefjist. Nú þegar liggur fyrir mat á verndargildi svæðanna m.a. út frá líffræðilegri fjölbreytni og er verndun þeirra mikilvæg aðgerð til að auka viðnámsþrótt gegn loftslagsbreytingum og áhrifum þeirra.

Ráðgjafarnefndin telur mikilvægt að fjalla um hlutverk og markmið með framkvæmdaáætlun náttúruinjaskrár eins og það er skilgreint í lögum um náttúruvernd, nr. 60/2013, í samhengi við alþjóðlegar skuldbindingar Íslands. Nefndin bendir á að framkvæmdaáætlunin er lykilstjórnþæki við að tryggja svæðisbundna verndun lykilsvæða í íslenskri náttúru og ná þannig fram markmiðum 2. og 3. gr. laganna um verndun líffræðilegrar og jarðfræðilegrar fjölbreytni. Samkvæmt 35. gr. laganna ber að byggja upp net verndarsvæða til að ná fram þeim verndarmarkmiðum. Til þess er einkum horft til friðlýsingar landsvæða eða svæðisbundinnar friðunar tegunda, vistgerða og vistkerfa. Nefndin vísar í að hugmyndafræðin um net verndarsvæða fyrir líffræðilega fjölbreytni byggist á alþjóðlegum fyrirmyndum, svo sem Natura 2000 verndarsvæðaneti Evrópusambandsins og Emerald-neti Bernarsamningsins sem Ísland er aðili að. Engin íslensk svæði hafa enn verið fullinnleidd í Emerald-netið og telur nefndin að mikilvægt sé að úr því verði bætt.

Ráðgjafarnefndin bendir á að mikilvægustu alþjóðlegu skuldbindingar Íslands er varða verndarsvæði séu nýsamþykkt markmið Samnings Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni (Convention on Biological Diversity) frá COP15 fundi í desember 2022. Þar var samþykkt ný stefna til ársins 2030 með það meginmarkmið að snúa við yfirstandandi hnignun líffræðilegrar fjölbreytni. Verndun lífríkis innan verndarsvæða er þar lykilaðgerð og er þar skilgreint sérstaklega að 30% lykilsvæða fyrir líffræðilega fjölbreytni þurfi að vera undir vernd

fyrir árið 2030. Ljóst er að Ísland þarf að bæta töluvert við af verndarsvæðum til að ná því markmiði. Þar vega tillögur Náttúrufræðistofnunar Íslands afar þungt og því nauðsynlegt að mati nefndarinnar að áfram sé skoðað hvernig best sé að því staðið að stuðla að verndun á þeim svæðum sem þar er um að ræða. Einnig er mat nefndarinnar að mikilvægt sé að greina nánar en gert hefur verið hversu hátt hlutfall af þegar friðlýstum svæðum uppfylli markmið samnings Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni. Þess ber að geta að 30% markmiðið gerir ekki kröfu um að einungis friðlýst svæði nýtist til að uppfylla markmiðið heldur má einnig horfa til annars konar verndarráðstafana.

Ráðgjafarnefndin telur brýnt að unnið sé hratt og vel að því að skoða aðrar verndarráðstafanir samhliða því sem fylgt er eftir því sem framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár felur í sér, ekki síst í ljósi þeirra áskorana sem komið hafa í ljós við undirbúning framkvæmdaáætlunar, sem hefur leitt til þess að einungis er lagt til að sex svæði verði hluti af þingsályktunartillögunni að svo stöddu.

Ráðgjafarnefndin bendir á að markmið Samnings Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni um verndun 30% lykilsvæða fyrir líffræðilega fjölbreytni eiga einnig við um hafsvæði. Með hliðsjón af markmiðum samningsins um vernd líffræðilegrar fjölbreytni þá eru fá hafsvæði í íslenskri lögsögu sem njóta verndar. Ráðgjafarnefndin telur mjög mikilvægt að við undirbúning næstu framkvæmdaáætlunar náttúruminjaskrár sé hugað að því að fjölga tillögum að verndarsvæðum í hafi. Mikilvægt sé að huga að niðurstöðum starfshóps matvælaráðuneytisins um verndarsvæði í hafi sem skilað hefur lokaskýrslu sinni til matvælaráðherra og fjallar m.a. um hlutverk náttúruminjaskrár en einnig aðrar verndarráðstafanir s.s. fiskveiðistjórnun.

Þá telur nefndin mikilvægt að bæta verklag við vinnuferli friðlýsinga á þann veg að leggja meiri áherslu á gildi sveitarfélaga sem stjórnsýslueiningu og farið sé vel yfir verndargildi og mögulega stjórnunar- og verndaráætlun viðkomandi svæðis með þeim sem best þekkja til í heimabyggð. Mikilvægt sé að vinna með þeim hagsmunaaðilagreiningu og gera í framhaldinu samráðs- og kynningaráætlun. Sveitarfélög séu það stjórnvald sem næst er íbúum sínum og þau fari með skipulagsábyrgð.

Þá ræðir nefndin það mat Umhverfisstofnunar að skortur sé á trausti til stjórnvalda almennt hvað varðar friðlýsingarmál þar sem samráð og samtal við landeigendur og aðra hagsmunaaðila, sem fjölgar meðal annars með aukinni ferðaþjónustu, gefi meðal annars til kynna að ákveðins misskilnings gæti í því hvað felst í náttúruvernd, þ.á.m. friðlýsingum. Ráðgjafarnefndin telur nauðsynlegt að stjórnvöld skoði hvað veldur og vinni markvisst að því að byggja upp traust við landeigendur og hagsmunaaðila um allt land.

Að lokum fagnar ráðgjafarnefndin því að unnið er að náttúruvernd með þeim tillögum sem lagðar eru fram að þessu sinni. Nefndin setur þó spurningamerki við hversu fá svæði eru undir. Sum svæðin hafi í ferlinu minnkað og tillögur hafa breyst. Ráðgjafarnefnd telur mikilvægt að ræða betur af hverju það virðist vera andstaða hjá landeigendum, spurningar vakni um hvort kerfið sé ekki aðgengilegt eða hvort samtalið við hagaðila sé of þungt og hverju sæti að landeigendur virðast oft mótfallnir þeim hugmyndum sem koma fram. Þetta valdi því að lykilsvæði varðandi náttúruvernd ná ekki í gegn. Því þurfi að skoða hvað þurfi að gera til til að ná betri árangri í náttúruvernd.

1.4 Svæði á framkvæmdaáætlun.

Í framkvæmdaáætlun 2025-2029 er lagt til að næstu fimm árin verði unnið að friðlýsingu Goðdals, Hengladala, Húseyjar og Eyjasel á Úthéraði, Lauffellsmýra, Lambeyrarkvíslar og Oddauppspretta og Reykjanes-Þorlákshvers í þeim tilgangi að tryggja verndun líffræðilegrar

fjölbreytni og að halda áfram uppbyggingu nets verndarsvæða sem tryggi verndun tegunda, vistgerða og vistkerfa sem eru í hættu og þarfnast verndar. Verndargildi vistgerða og tegunda á svæðunum er mjög hátt og eru margar þeirra á lista Bernarsamningsins yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Bernarsamningurinn er alþjóðlegur samningur um vernd villtra dýra, plantna og bússvæða í Evrópu og hefur Ísland verið aðili að honum frá 1993. Varðandi svæðin Almanning, Höfðaflátir, Norður-Melrakkaslétu og Tjörnes, sem fóru í lögbundið kynningarferli var ákveðið, í ljósi athugasemda hagaðila, að umrædd fjögur svæði yrðu ekki hluti af tillögu þessari. Þá er lagt til að haldið verði áfram að vinna að friðlýsingu þeirra svæða sem Alþingi hefur áður samþykkt á náttúruverndaráætlun 2004-2008 og 2009-2013 en ekki hafa verið friðlýst.

1.5 Náttúruverndaráætlanir 2004-2008 og 2009-2013

Á grundvelli laga um náttúruvernd nr. 44/1999 samþykkti Alþingi tvær náttúruverndaráætlanir, 2004-2008 og 2009-2013, um friðlýsingu til fimm ára. Fyrri áætlunin tók til fimmtán svæða og sú síðari til ellefu svæða auk 24 tegunda háplantna, 45 tegunda mosa, 90 tegunda fléttna og þriggja tegunda hryggleysingja. Unnið hefur verið að friðlýsingu svæða á náttúruverndaráætlunum frá því þær tóku gildi og var það einnig meðal verkefna sérstaks teymis sem þáverandi umhverfis- og auðlindaráðherra skipaði vegna átaks stjórnvalda í friðlýsingum 2018-2021. Staðan á friðlýsingum svæða á ofangreindum náttúruverndaráætlunum er sú að af 15 svæðum á náttúruverndaráætlun 2004-2008 á eftir að friðlýsa/friða eftirtalin svæði:

1. Álftanes – Akrar – Löngufjörur
2. Hluti af Álftanesi-Skerjafirði
3. Austara-Eylendið
4. Rauðasandur
5. Vestmannaeyjar
6. Öxarfjörður
7. Stækka Vatnajökulsþjóðgarð svo hann myndi samfellda heild um Jökulsárgljúfur
8. Stækka Vatnajökulsþjóðgarð svo hann nái yfir allan Skeiðarársand til sjávar
9. Reykjanes-Eldvörp-Hafnarberg
10. Látraströnd-Náttfaravíkur
11. Njarðvík-Loðmundarfjörður

Af tíu svæðum á náttúruverndaráætlun 2009-2013 á eftir að friðlýsa/friða eftirtalin svæði:

1. Eyjólfsstaðaskógur
2. Egilsstaðaskógur og Egilsstaðaklettur
3. Orravatnsrústir
4. Snæfjallaströnd-Kaldalón
5. Steinadalur í Suðursveit
6. Undirhlíðar í Nesjum

1.5 Samráð um tillögu til þingsályktunar.

Kafla kláraður eftir að ferli í Samráðsgátt lýkur

2. Friðlýst svæði.

Friðlýsingar á Íslandi á grundvelli laga um náttúruvernd og sérlega eru 130 talsins. Heildarflatarmál friðlýstra svæða á láði og legi er 23.642,1 km², þar af eru 20.674,8 km² á landi eða 20% af flatarmáli Íslands. Þau svæði sem eru friðlýst eða vernduð á grundvelli sérlega eru Breiðafjörður, Þingvallabjörggarður, verndarsvæði Mývatns og Laxár og Vatnajökulsbjörggarður. Þá eru Þingvallabjörggarður, Vatnajökulsbjörggarður og Surtsey skráð á heimsminjaskrá UNESCO. Sex svæði á Íslandi eru skráð sem svokölluð Ramsarsvæði en það eru þau votlendissvæði í heiminum sem valin hafa verið sérstaklega til verndar vegna gildis þeirra fyrir lífríki. Ramsarsvæðin á Íslandi eru Andakíll, Grunnafjörður, Guðlaugstungur, Mývatn og Laxá, Snæfells- og Eyjabakkasvæðið og Þjórsárver.

2.1 Friðlýsingarflokkar.

Friðlýst svæði á Íslandi skiptast í eftirtalda friðlýsingarflokka:

Náttúruvé	0
Óbyggð víðerni	1
Þjóðgarðar	3
Náttúruvætti	49
Friðlönd	46
Landslagsverndarsvæði	4
Fólkvangar	23
Friðlýsing svæða í verndarflokki rammaáætlunar	6
Sérlæg, önnur svæði en þjóðgarðar	2

2.2 Skörun svæða.

Innan nokkurra friðlýstra svæða á sér stað skörun þar sem friðlýst svæði er innan annars, stærra friðlýsts svæðis. Dæmi um það eru Skútustaðagígar innan verndarsvæðis við Mývatn og Laxá og Stóruð innan landslagsverndarsvæðis norðan Dyrfjalla. Flokkar friðlýstra svæða sem birtast hér að ofan endurspeгла flokkun svæða í friðlýsingum en stjórnun svæðanna er í sumum tilfellum ekki í samræmi við þá flokkun. Til að mynda er að finna skilgreind náttúruvé innan Vatnajökulsþjóðgarðs ásamt því sem Surtsey sem var friðlýst sem friðland 2006 er stýrt skv. skilgreiningu náttúruvéa, en sá friðlýsingaflokkur kom fyrst fram í íslenskri löggjöf í lögum nr. 60/2013 um náttúruvernd.

2.3. Aðrar friðlýsingar og friðanir.

Auk friðlýstra landsvæða eru friðlýsingar og friðanir á landsvísu vegna dropsteina og tegunda. Dropsteinar eru friðlýstir sem náttúruvætti í öllum hellum landsins sbr. auglýsingu nr. 129/1974 í B-deild Stjórnartíðinda Kúluskítur er friðlýstur hvar sem hann vex villtur sbr. auglýsingu nr. 523/2006 í B-deild Stjórnartíðinda og tilteknar æðplöntur, mosar og fléttur eru friðaðar sbr. auglýsingu nr. 1385/2021 í B-deild Stjórnartíðinda.

3. Kostnaðarmat.

Metinn hefur verið kostnaður við framkvæmdaáætlun 2025-2029 fyrir þau svæði sem áætlunin tekur til. Við mat á nauðsynlegum verndarráðstöfunum fyrir svæðin er einkum horft til landvörslu, uppbyggingu innviða til stýringar á umferð gesta og vernd náttúru, fræðsluskilti og fræðslu. Kostnaður er mismunandi eftir svæðum og er tekið tillit til þess við matið eins og fram kemur í töflu hér á eftir. Í töflunni er kostnaðarmatið tvískipt, annars vegar kostnaður við

uppbyggingu innviða og hins vegar rekstrarkostnaður á ári sem tekur mið af m.a. landvörslu, viðhaldi innviða, aðföngum og kostnaði vegna svæðissérfræðinga. Setja þarf þann fyrirvara að við frekari útfærslu á uppbyggingu innviða þarf að vinna í nánú samráði við landeigendur og sveitarfélög.

Að auki er gert ráð fyrir einu starfsgildi í undirbúning friðlýsingar/friðunar og vinnu við gerð stjórnunar- og verndaráætlana á svæðum framkvæmdaáætlunar.

Svæði	Innviðir	M.kr.	Landvarsla, viðhald innviða og eftirlit	M.kr./ári
Goðdalur	Fræðsluskilti	1	Eftirlitsferð landvarða/sérfræðinga	0
Hengladalir	Fræðsluskilti og lágmarksinnviðir	3	Landvarsla ásamt viðhaldi innviða	4
Húsey-Eyjasel	Engin þörf fyrir innviði	0	Eftirlitsferð landvarða/sérfræðinga	0
Lambeyrarkvísl og Oddeyraruppsprettur	Fræðsluskilti og lágmarksinnviðir	3	Landvarsla ásamt viðhaldi innviða	1
Lauffellsmýrar	Engin þörf fyrir innviði	0	Eftirlitsferð landvarða/sérfræðinga	0
Reykjanes-Þorlákshver	Engin þörf fyrir innviði	0	Eftirlitsferð landvarða/sérfræðinga	0
Samtals		7		5

Eins og taflan sýnir er kostnaður við friðlýsingar/friðanir í framkvæmdaáætluninni tvískiptur. Stofnkostnaður er metinn á 7 millj. kr, en áætlaður árlegur heildarrekstrarkostnaður er 5 millj. kr á núgildandi verðlagi.

4. Upplýsingar um svæði á framkvæmdaáætlun 2025-2029.

Hér er gerð grein fyrir friðlýsingartillögum svæðanna sex sem ráðgert er að setja á framkvæmdaráætlun náttúruminjaskrár 2025-2029. Gerð er grein fyrir markmiðum friðlýsinganna, forsendum fyrir verndun svæðanna þ.m.t. vistgerðum og tegundum, mögulegum verndarráðstöfunum, mögulegum takmörkunum, mögulegri innviðagerð og þá er afmörkun þeirra sýnd á kortum. Allar tillögurnar gera ráð fyrir friðlýsingu skv. 38. gr. laga nr. 60/2013, um náttúruvernd eða friðun skv. 56. gr. sömu laga. Vert er að taka fram að breytingar geta átt sér stað á afmörkun svæðanna ef rök um slíkar breytingar koma fram í undirbúningi friðlýsingarinnar. Breyting á mörkum getur þó eingöngu átt sér stað ef hún hefur ekki áhrif á verndargildi þess sem stefnt er að friðlýsa.

4.1 Goðdalur í Bjarnarfirði.

Svæðið sem lagt er til að friðlýsa er 0.23 km² og er í sveitarfélaginu Kaldrananeshreppi. Svæðið er tilnefnt á framkvæmdaáætlun vegna móahveravistar, mýrahveravistar og jarðhitalækja. Verndargildi móahveravistar er metið mjög hátt og er vistgerðin á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Verndargildi mýrahveravistar er metið mjög hátt. Verndargildi jarðhitalækja er metið hátt. Markmið friðlýsingar er að tryggja vernd þessara vistgerða og þar með viðhald líffræðilegrar fjölbreytni svæðisins.

Svæðið liggur í afskekktum dal inn af Bjarnarfirði og rennur Goðdalsá eftir dalnum. Mýrlent er og flatlendi með aflíðandi hlíðum. Jarðhitalækir seytla um grýttar hlíðar og um flata upp af Goðdalsá. Mýrahveravist einkennir jarðhitagróðurinn en þar sem er þurrara er móahveravist einkennandi vistgerð.

Þar sem jarðhitinn er vex æðplöntutegundin naðurtunga, sem einungis þrífst við jarðhita hér á landi, auk þess sem laugadepla, sem er válistategund í nokkurri hættu, hefur fundist í heitum uppsprettum. Naðurtunga, er válistategund í nokkurri hættu. Naðurtunga og laugadepla eru friðaðar skv. auglýsingu nr. 1385/2021 í B-deild Stjórnartíðinda.

Vegna líffræðilegrar fjölbreytni og sérstöðu svæðisins er mögulegt að friðlýsa það sem náttúruvætti skv. 48. gr. náttúruverndarlaga eða friðland skv. 49. gr. sömu laga. Önnur verndarráðstöfun fyrir svæðið er friðun vistgerðanna skv. 56. gr. náttúruverndarlaga.

Þar sem svæðið er mjög viðkvæmt en flokkast ekki sem ferðamannastaður gæti þurft að setja hóflega stýringu um svæðið s.s. með fræðsluskilti til að fyrirbyggja traðk. Svæðið fellur undir ákvæði 61. gr. náttúruverndarlaga um sérstaka vernd vistkerfa og jarðminja en undir hana falla hverir og aðrar heitar uppsprettur ásamt lífríki sem tengist þeim og virkri ummyndun og útfellingum, þar á meðal hrúðri og hrúðurbreiðum.

4.2 Hengladalir.

Svæðið sem lagt er til að friðlýsa er 10.1 km² og er í sveitarfélaginu Ölfus. Svæðið er tilnefnt á framkvæmdaáætlun vegna hveraleirsvistar, móahveravistar, mýrahveravistar og jarðhitalækja. Verndargildi hveraleirsvistar er metið hátt og er vistgerðin á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Verndargildi móahveravistar er metið mjög hátt og er vistgerðin á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Verndargildi mýrahveravistar er metið mjög hátt. Verndargildi jarðhitalækja er metið hátt. Markmið friðlýsingar er að tryggja vernd þessara vistgerða og þar með viðhald líffræðilegrar fjölbreytni svæðisins.

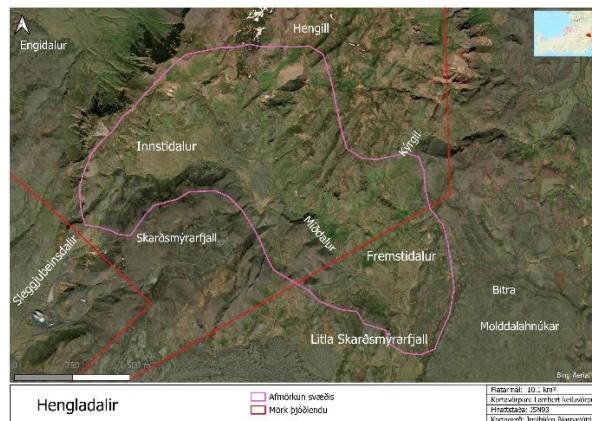
Hengladalir eru hluti af einu stærsta háhitasvæði landsins. Um dalina rennur Hengladalsá og er nokkuð flatlendi í dalbotnunum. Gróður er gróskumikill og er mikið votlendi í Miðdal og Fremstadal. Jarðhitinn er nýttur á svæðinu.

Jarðhitinn á svæðinu er fjölbreyttur og er mýrahveravist mest einkennandi fyrir svæðið en einnig móahveravist og hveraleirsvist. Þar er fjöldi jarðhitalækja og er fjölbreytni þeirra mikil m.t.t. efna- og eðlisþátta sem endurspeglast í lífríki þeirra. Lækirnir hafa mikið verið rannsakaðir og því er þekking á lífríki þeirra mikil. Yfirborðsvatn er töluvert, sem er sjaldgæft á háhitasvæðum.

Laugadepla og naðurtunga finnast innan svæðisins en þær eru í nokkurri hættu skv. valista en þær eru jafnframt friðaðar skv. fyrrnefndri auglýsingu nr. 1385/2021. Einnig er grámygla á svæðinu sem er sjaldgæf háplöntutegund sem þrífst í jarðhita, en er ekki á valista. Laugabrúða, er nokkuð sjaldgæf en ekki á valista og þrífst í jarðhita. Græðisúra og blákolla finnast þarna líka, þær eru fremur sjaldgæfar og eru ekki bundnar jarðhita, en fylgja oftsinnis jarðhitasvæðum einkum á Suðurlandi. Á svæðinu eru vinsælar gönguleiðir og útivist og umferð ferðamanna hefur aukist á svæðinu.

Vegna líffræðilegrar fjölbreytni og sérstöðu svæðisins er mögulegt að friðlýsa það sem náttúruvætti skv. 48. gr. náttúruverndarlaga eða friðland skv. 49. gr. sömu laga. Önnur verndarráðstöfun fyrir svæðið er friðun vistgerðanna skv. 56. gr. náttúruverndarlaga.

Á svæðinu eru gönguleiðir sem hafa verið kortlagðar og stikaðar. Styrkja þarf innviði svæðisins vegna útivistar til að vernda viðkvæm svæði þess, stýra umferð gesta um það og auka fræðslu um sérstöðu þess. Svæðið liggur við Hellisheiðarvirkjun og hefur það verið mikið rannsakað. Orka náttúrunnar og Orkuveita Reykjavíkur hafa gefið út upplýsinga- og gönguleiðakort fyrir Hengilssvæðið. Gæta þarf sérstaklega að því að nýting jarðhita hafi ekki neikvæð áhrif á verndarstöðu og verndargildi vistgerðanna.

4.3 Húsey og Eyjasel á Úthéraði.

Svæðið sem lagt er til að friðlýsa er 62 km² og er í sveitarfélaginu Múlaþingi. Svæðið er tilnefnt á framkvæmdaáætlun vegna vistgerðanna gulstarflóavistar, runnamýravistar á láglendi og starungsmýravistar, og fuglategundanna skúms og kjóa. Verndargildi gulstarflóavistar er metið mjög hátt og er vistgerðin á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Verndargildi runnamýravistar á láglendi er metið mjög hátt og er vistgerðin á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar.

Verndargildi starungsmýravistar er metið mjög hátt og er vistgerðin á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Bæði skúmur og kjói eru á válista Náttúrufræðistofnunar Íslands yfir fugla í hættu. Skúmur er flokkaður sem tegund í bráðri hættu og kjói er flokkaður sem tegund í hættu. Markmið friðlýsingar er að tryggja vernd þessara vistgerða og tegunda og þar með viðhald líffræðilegrar fjölbreytni svæðisins.

Húsey – Eyjasel er hluti af tillögusvæðinu Úthérað sem er tilnefnt vegna vistgerða og fugla. Svæðið er flatlent og láglent og er meðal helstu varpsvæða skúms sem er í bráðri hættu skv. válista og hefur svæðið hæsta þéttleika varps kjóa sem er í hættu skv. válista. Á svæðinu er selalátur landsels og mikið og lífríkt votlendi. Undanskilið tillögunni eru heimalönd jarðanna. Svæðið er innan alþjóðlega mikilvægs fuglasvæðis (Úthérað).

Votlendissvæði (>20.000m²), vötn og tjarnir (>1.000m²), sjávarfitjar og leirur á svæðinu falla undir ákvæði 61. gr. náttúruverndarlaga um sérstaka vernd.

Vegna líffræðilegrar fjölbreytni og sérstöðu svæðisins er mögulegt að friðlýsa það sem friðland skv. 49. gr. sömu laga. Önnur verndarráðstöfun fyrir svæðið er friðun vistgerðanna og fuglanna skv. 56. gr. náttúruverndarlaga.

Ekki er talin þörf á að takmarka núverandi ferðapjónustu á svæðinu þar sem hún er ekki talin ógna verndargildi svæðisins. Þó gæti þurft að setja reglur um notkun dróna á svæðinu yfir varptíma.

4.4 Lauffellsmýrar.

Svæðið sem lagt er til að friðlýsa er 55.9 km² votlendissvæði og er í sveitarfélaginu Skaftárhreppi. Votlendissvæði falla undir ákvæði 61. gr. náttúruverndarlaga um sérstaka vernd. Svæðið er tilnefnt á framkvæmdaáætlun vegna vistgerðarinnar rimamýravistar. Verndargildi rimamýravistar er metið mjög hátt og er vistgerðin á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Markmið friðlýsingar er að tryggja vernd vistgerðarinnar og þar með viðhald líffræðilegrar fjölbreytni svæðisins.

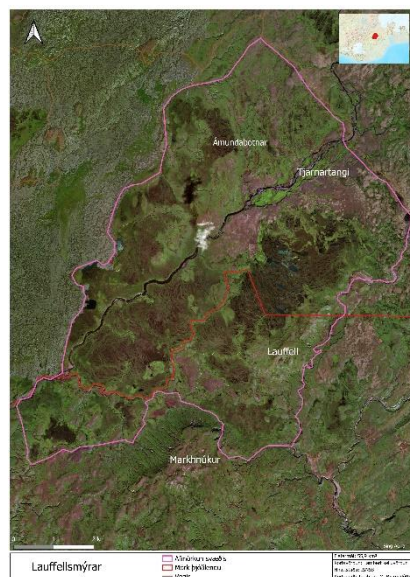
Svæðið er ósnortið mýrarsvæði sem liggur í tæplega 500 m y. s. og lækkar land til suðurs og austurs. Stærstu mýrarflákarnir eru sunnan Hellisár en einnig eru stórar mýrabreiður norðan

árinna að Skaftáreldhrauni. Lauffellsmýrar eru víðáttumestu rimamýrar á Íslandi og er vistgerðin sjaldgæf. Mikið er af hálendistjörnum á svæðinu.

Rimamýrar einkennast af áberandi mynstri langra rima og forblautra flóalægða og tjarna á milli sem liggja þvert á eða lítilsháttar í sveig undan landhalla. Á rimum vex mólendis- og deiglendisgróður en flóagróður í lægðum. Rimamýrar eru fremur frjósamar og fuglalíf þeirra er talið allríkulegt.

Vegna líffræðilegrar fjölbreytni og sérstöðu svæðisins er mögulegt að friðlýsa það sem friðland skv. 49. gr. náttúruverndarlaga. Önnur verndarráðstöfun fyrir svæðið er friðun vistgerðanna skv. 56. gr. sömu laga. Vegna nálægðar við Vatnajökulshjóðgarð væri einnig hægt að láta svæðið falla undir þjóðgarðinn.

Með vernd svæðisins þarf að tryggja að vatnsrennsli á vatnasviði þess haldist óraskað. Þar sem svæðið er nokkuð afskekkt er lítil sem engin umferð um það sem krefst ekki frekari innviða að svo stöddu.

4.5 Lambeyrarkvísl og Oddauppsprettur í Borgarfirði.

Um er að ræða tvö svæði sem lagt er til að friðlýsa. Lambeyrarkvísl er 0.07 km² og Oddauppspretta er 0.06 km². Svæðin eru í sveitarfélaginu Borgarbyggð. Svæðið er tilnefnt á framkvæmdaáætlun vegna vistgerðarinnar kaldar lindir. Verndargildi kaldra linda er metið mjög hátt og er vistgerðin á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Kaldar lindir koma fram þar sem grunnvatn streymir út á yfirborðið um uppsprettur á landi, t.d. undan hraunjaðri, eða á vatnsbotni. Markmið friðlýsingar er að tryggja vernd vistgerðarinnar og þar með viðhald líffræðilegrar fjölbreytni svæðisins.

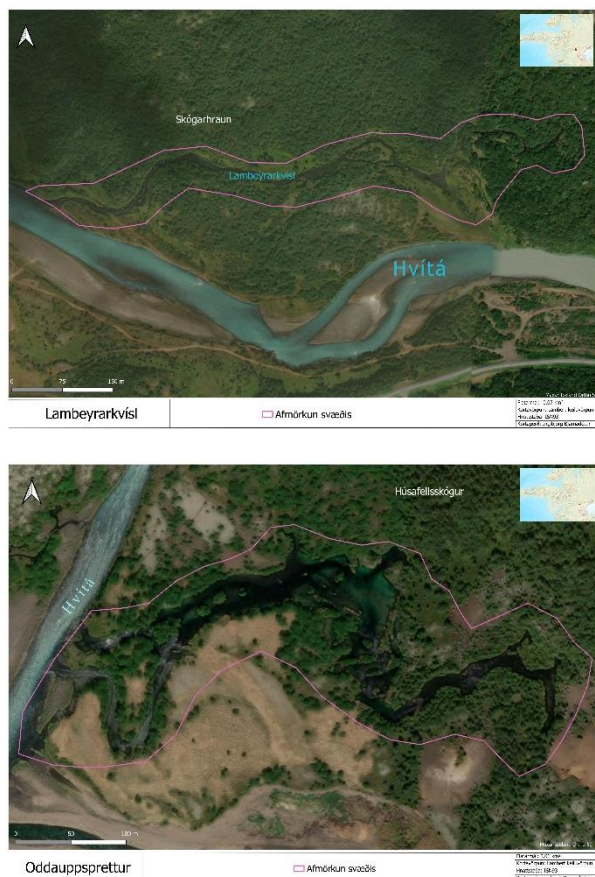
Lambeyrarkvísl er stærsta lindarsvæðið á þessum slóðum og finnast þar bæði dvergbleikjur og grunnvatnsmarflær. Bleikja gengur upp í ána til hrygningar. Í ánni eru tvö bleikjuafbrigði. Annars vegar er staðbundin dvergbleikja sem m.a. má finna í upptakalind árinna þangað sem ekki er fiskgengt, og hins vegar er sjóbleikja úr Hvítá sem nýtir

Lambeyrarkvísl sem hrygningarsvæði. Svæðið einkennist af birkiskógi, hrauni og náttúrufegurð.

Innan Oddauppspretta eru margar uppsprettur sem renna í nærliggjandi ár og eru birkivaxnir hólmar við Hvítá og Kiðá með fjölbreytt fuglalíf. Um svæðið við Oddauppsprettur liggur gönguleið og rétt austan við er orlofsbyggð. Í Oddauppsprettum er að finna dvergbleikju og grunnvatnsmarflær. Áin sem rennur frá uppsprettunum er nokkuð stór og rennur í Hvítá. Grunnvatnsmarflærnar á þessu svæði eru einlendar tegundir.

Vegna líffræðilegrar fjölbreytni og sérstöðu svæðisins er mögulegt að friðlýsa það sem náttúruvætti skv. 49. gr. náttúruverndarlaga. Önnur verndarráðstöfun fyrir svæðið er friðun vistgerðanna skv. 56. gr. sömu laga.

Þar sem svæðið er mjög viðkvæmt gæti þurft að setja hóflega stýringu um svæðið s.s. með fræðsluskilti og styrkingu göngustíga til að fyrirbyggja traðk.

4.5 Reykjanes og Þorlákshver við Brúará.

Svæðið sem lagt er til að friðlýsa er 0.87 km² og er í sveitarfélögunum Bláskógabyggð, Grímsnes- og Grafningshreppi og Skaftárhreppi. Svæðið er tilnefnt á framkvæmdaáætlun vegna vistgerðanna mýrahveravistar, jarðhitalækja og áa á yngri berggrunni. Verndargildi

mýrahveravistar er metið mjög hátt. Verndargildi jarðhitalækja er metið hátt. Verndargildi áa á yngri berggrunni er metið miðlungs. Markmið friðlýsingar er að tryggja vernd vistgerðanna og þar með viðhald líffræðilegrar fjölbreytni svæðisins.

Mýrahveravist einkennir Reykjanes og Þorlákshver við Brúará og eru þau lítt snortin. Á svæðinu eru heitar uppsprettur og renna frá þeim jarðhitalækir. Þrjár tegundir æðplanta, sem eru alfarið eða að mestu bundnar við jarðhita, finnast á svæðinu en það eru vatnsögn, flóajurt og vatnsnaflí. Vatnsögn er tegund í bráðri hættu og flóajurt er tegund í nokkurri hættu skv. v.álista. Vatnsnaflí er sjaldgæf tegund sem finnst aðeins við jarðhita og er einkum á tveimur jarðhitasvæðum, við Deildartungu í Borgarfirði og í Árnessýslu.

Vegna líffræðilegrar fjölbreytni og sérstöðu svæðisins er mögulegt að friðlýsa það sem náttúruvætti skv. 48. gr. náttúruverndarlaga eða friðland skv. 49. gr. sömu laga. Önnur verndarráðstöfun fyrir svæðið er friðun vistgerðanna skv. 56. gr. náttúruverndarlaga.

Þar sem svæðið er mjög viðkvæmt gæti þurft að setja frekari stýringu um svæðið s.s. með stikun gönguleiða og uppsetningu fræðsluskilta til að fyrirbyggja rask. Svæðið fellur undir ákvæði 61. gr. náttúruverndarlaga um sérstaka vernd vistkerfa og jarðminja en undir hana falla hverir og aðrar heitar uppsprettur ásamt lífríki sem tengist þeim og virkri ummyndun og útfellingum, þar á meðal hrúðri og hrúðurbreiðum.

